

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

19. juuli 2012*

Õigusalane koostöö tsiviilasjades — Määrus (EÜ) nr 44/2001 — Töölepingute kohtualluvus — Kolmanda riigi suursaatkonnaga sõlmitud leping — Tööandjaks oleva riigi immunitet — Mõisted „filiaal”, „esindus” ja „muu üksus” artikli 18 lõike 2 tähenduses — Niisuguse kohtualluvuse kokkuleppe kooskõla artikliga 21, mis määrab vaidluse kolmanda riigi kohtu alluvusse

Kohtuasjas C-154/11,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg'i (Saksamaa) 23. märtsi 2011. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 29. märtsil 2011, menetluses

Ahmed Mahamdia

versus

Alžeeria Demokraatlik Rahvavabariik,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, kodade esimehed A. Tizzano, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, kohtunikud A. Rosas, R. Silva de Lapuerta, E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, A. Arabadjiev, C. Toader (ettekandja) ja C. G. Fernlund,

kohtujurist: P. Mengozzi,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- Alžeeria Demokraatlik Rahvavabariik, esindaja: *Rechtsanwalt* B. Blankenhorn,
- Hispaania valitsus, esindaja: S. Centeno Huerta,
- Euroopa Komisjon, esindajad: M. Wilderspin ja A.-M. Rouchaud-Joët,
- Šveitsi Konföderatsioon, esindaja: D. Klingele,

olles 24. mai 2012. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: saksa.

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT L 2001, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42) artikli 18 lõiget 2 ja artiklit 21.
- 2 Taotlus on esitatud A. Mahamdia, Alžeeria Demokraatliku Rahvavabariigi Berliini (Saksamaa) suursaatkonna töötaja, ning tema tööandja vahelise kohtuvaidluse raames.

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

Viini konventsioon

- 3 18. aprillil 1961 Viinis sõlmitud diplomaatiliste suhete Viini konventsiooni artikli 3 lõike 1 kohaselt:
„Diplomaatilise esinduse funktsioonideks on *inter alia*:
 - a) lähetajariigi esindamine asukohariigis;
 - b) lähetajariigi ja selle kodanike huvide kaitsmine asukohariigis rahvusvahelise õigusega lubatud piirides;
 - c) läbirääkimiste pidamine asukohariigi valitsusega;
 - d) seaduslikul teel asukohariigi tingimuste ja arengu jälgimine ja nendest aruandmine lähetajariigi valitsusele;
 - e) sõbralike suhete edendamine lähetajariigi ja asukohariigi vahel ning majandus-, kultuuri- ja teadussuhete arendamine.”

Liidu õigus

Määrus nr 44/2001

- 4 Määruse nr 44/2001 põhjendus 2 on sõnastatud järgmiselt:
„Teatavad erinevused kohtualluvust ja kohtuotsuse täitmist käsitlevates siseriiklikes eeskirjades takistavad siseturu häireteta toimimist. Olulised on sätted, millega ühtlustataks eeskirjad kohtualluvuse konflikti kohta tsiviil- ja kaubandusajades [...]”
- 5 Määruse põhjendused 8 ja 9, mis käivad alaliselt kolmandas riigis elava kostja kohta, on sõnastatud järgmiselt:
„(8) Käesoleva määruse reguleerimisalasse kuulvatel menetlustel peab olema side nende liikmesriikide territooriumidega, kelle jaoks käesolev määrus on siduv. Lisaks sellele peaksid kohtualluvuse ühiseeskirjad kehtima siis, kui kostja alaline elukoht on ühes kõnealustest liikmesriikidest.

- (9) Kostja suhtes, kelle alaline elukoht ei ole liikmesriigis, kohaldatakse tavaliselt kohtuasja algatamise liikmesriigi territooriumil kehtivaid siseriiklikke kohtualluvust käsitlevaid eeskirju ning kostja suhtes, kes elab liikmesriigis, kelle jaoks käesolev määrus ei ole siduv, kohaldatakse [27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 1972, L 299, lk 32), mida on muudetud hilisemate konventsioonidega uute liikmesriikide ühinemise kohta (edaspidi „Brüsseli konventsioon“)].”
- 6 Nimetatud määruse põhjendus 13, mis puudutab muu hulgas kohtualluvuse eeskirju töölepingute puhul, on sõnastatud järgmiselt:
- „Kindlustus-, tarbija- ja töölepingute puhul tuleks nõrgemat poolt kaitsta soodsamate kohtualluvuse eeskirjadega kui üldised eeskirjad.”
- 7 Määruse nr 44/2001 artikli 1 lõige 1 määratleb määruse esemelise kohaldamisala järgmiselt:
- „Käesolevat määrust kohaldatakse tsiviil- ja kaubandusajades suhtes igat liiki kohtutes. Eelkõige ei kohaldata seda maksu-, tolli- ja haldusajades suhtes.”
- 8 Kohtumenetluste osas, mis on algatatud kolmandas riigis alalist elukohta omava isiku suhtes, näeb selle määruse artikli 4 lõige 1 ette järgmist:
- „Kui kostja alaline elukoht ei ole liikmesriigis, tehakse iga liikmesriigi kohtute pädevus kooskõlas artiklitega 22 ja 23 kindlaks selle liikmesriigi seaduste kohaselt.”
- 9 Kõnealuse määruse artikli 5 punkt 5 sätestab, et isiku, kelle elukoht on liikmesriigis, võib teises liikmesriigis kaevata „filiaali, esinduse või muu asutuse tegevusest tuleneva vaidluse puhul selle paiga kohtusse, kus filiaal, esindus või muu üksus asub”.
- 10 Määruse nr 44/2001 II peatüki 5. jagu, mis koosneb artiklitest 18–21, määratleb kohtualluvuse eeskirjad töölepinguid puudutavate vaidluste korral.
- 11 Määruse nr 44/2001 artikkel 18 on sõnastatud järgmiselt:
- „1. Töölepingutega seotud küsimuste puhul tehakse kohtualluvus kindlaks käesoleva jao kohaselt, ilma et see mõjutaks artikli 4 ja artikli 5 punkti 5 kohaldamist.
2. Kui töötaja sõlmib töölepingu tööandjaga, kelle alaline elukoht ei ole liikmesriigis, kuid kellel on filiaal, esindus või muu üksus mõnes liikmesriigis, loetakse see liikmesriik nimetatud filiaali, esinduse või muu üksuse tegevusest tulenevate asjade puhul tööandja alaliseks elukohaks.”
- 12 Selle määruse artikkel 19 näeb ette:
- „Tööandja, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, võib kaevata kas:
1. selle liikmesriigi kohtusse, kus on tema alaline elukoht, või
 2. teises liikmesriigis:
 - a) selle paiga kohtusse, kus töötaja tavaliselt töötab, või selle paiga kohtusse, kus ta viimati töötas, või
 - b) kui töötaja ei tööta või ei töötanud tavaliselt ainult ühes riigis, siis selle maa kohtutesse, kus asub või asus töötaja tööle võtnud ettevõtte.”

13 Nimetatud määruse artikkel 21 näeb ette järgmist:

„Käesoleva jao sätetest võib kõrvale kalduda üksnes kohtualluvust käsitleva kokkuleppe alusel,

1. mis on sõlmitud pärast vaidluse teket või
2. mis võimaldab töötajal algatada menetluse käesolevas jaos nimetamata kohtutes.”

Saksamaa õigus

14 Saksamaa Liitvabariigi põhiseaduse (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland) artikkel 25 sätestab:

„Rahvusvahelise õiguse üldnormid on liitvabariigi õiguse osa. Need on ülimuslikud seaduste ees ning annavad õigusi ja loovad kohustusi vahetult Saksamaa Liitvabariigi elanikele.”

15 Kohtute seaduse (Gerichtsverfassungsgesetz; edaspidi „GVG”) § 18 näeb 9. mai 1975. aasta redaktsioonis ette:

„18. aprillil 1961 Viinis sõlmitud diplomaatiliste suhete konventsiooni [...] kohaselt ei laiene Saksamaa kohtute pädevus käesoleva seaduse kohaldamisalas asutatud diplomaatiliste esinduste liikmetele, nende perekonnaliikmetele ja koduteenijatele. [...]”

16 Kohtute seaduse § 20 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Saksamaa kohtute pädevus ei laiene ka teiste riikide esindajatele ja nende saatjatele, kes viibivad [Saksamaal ja kuuluvad] käesoleva seaduse kohaldamisalasse tulenevalt Saksamaa Liitvabariigi ametlikust kutsest.

2. Saksamaa kohtute pädevus ei laiene ka muudele isikutele kui lõikes 1 ja §-des 18 ja 19 nimetatud, juhul kui kõnealused isikud ei kuulu selle alla rahvusvahelise õiguse üldnormide, rahvusvaheliste lepingute või muude õigusnormide alusel.”

17 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Zivilprozessordnung) § 38 „Lubatud kohtualluvuse kokkulepe” sätestab 5. detsembril 2005 avaldatud redaktsiooni lõikes 2:

„Esimeses kohtuastmes saab kohtualluvuses kokku leppida ka juhul, kui vähemalt ühel pooltest puudub Saksamaal üldine kohtualluvus. Kokkulepe peab olema sõlmitud kirjalikult, suuline kokkulepe tuleb kirjalikult kinnitada. [...]”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

18 A. Mahamdia, kes on nii Alžeeria kui Saksamaa kodanik, elukoht on Saksamaal. Ta sõlmis 1. septembril 2002 Alžeeria Demokraatliku Rahvavabariigi välisministeeriumiga tähtajalise töölepingu üheks aastaks, pikendamise võimalusega, töötamiseks autojuhina nimetatud riigi Berliinis asuvas suursaatkonnas.

19 See prantsuse keeles koostatud leping sisaldab kohtualluvuse kokkulepet, mis on sõnastatud järgmiselt:

„VI. Vaidluste lahendamine

Käesoleva lepingu pinnalt tulenevate eriarvamuste või vaidluste lahendamine kuulub üksnes Alžeeria kohtute alluvusse.”

- 20 Eelotsusetaotlusest nähtub, et A. Mahamdia tööülesannete hulka kuulus külaliste, teiste töötajate ja vahel ka suursaadiku sõidutamine. Lisaks sellele pidi ta toimetama Saksamaa asutustesse ja postkontorisse suursaatkonna posti. Diplomaatilise koti võttis vastu või andis edasi suursaatkonna teine töötaja, keda omakorda sõidutas A. Mahamdia. Eelotsusetaotlusest nähtub ka, et poolte vahel on vaidlus selle üle, kas A. Mahamdia osutas ka tõlketeenuseid.
- 21 A. Mahamdia esitas 9. augustil 2007 Arbeitsgericht Berlin'ile hagi Alžeeria Demokraatliku Rahvavabariigi vastu, taotledes tasu saamist ületunnitöö eest, mida ta aastatel 2005–2007 väidetavalt tegi.
- 22 Suursaatkonna asjuri 29. augusti 2007. aasta kirjaga öeldi A. Mahamdia tööleping üles alates 30. septembrist 2007.
- 23 Hageja esitas seejärel Arbeitsgericht Berlinile hagiavalduse täienduse, milles ta vaidlustas esiteks tema töölepingu lõpetamise seaduslikkuse ja teiseks palus välja mõista hüvitise töölepingu etteteatamistähtaja järgimata jätmise eest ning jätkata töösuhet kuni kohtuvaidluse lõpuni.
- 24 Alžeeria Demokraatlik Rahvavabariik vaidlustas töölepingu ülesütlemise asja menetluse raames selle allumise Saksamaa kohtutele nii rahvusvaheliste kohtuliku immuniteedi sätete kui ka töölepingus sisalduva kohtualluvuse kokkuleppe järgi.
- 25 Arbeitsgericht Berlin nõustus 2. juuli 2008. aasta otsuses selle vastuväitega ja jättis seetõttu A. Mahamdia hagi rahuldamata. Nimetatud kohus leidis, et kooskõlas rahvusvahelise õiguse sätetega on riikidel kohtulik immunitet oma suveräänsete õiguste teostamisel ning hageja tegevus, mis oli seotud suursaatkonna diplomaatilise tegevusega, ei kuulu Saksamaa kohtute pädevusse.
- 26 Põhikohtuasja hageja esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg'ile, mis tühistas 14. jaanuari 2009. aasta otsusega osaliselt Arbeitsgericht Berlini otsuse.
- 27 Apellatsioonikohus märkis, et hageja tegevus suursaatkonna autojuhina ei kuulu avaliku võimu teostamise hulka, vaid tegemist on riigi suveräänsuse teostamisel abistava tegevusega. Järelikult ei ole Alžeeria Demokraatlikul Rahvavabariigil käesolevas kohtuvaidluses immuniteti. Lisaks leidis ta, et selle vaidluse lahendamine allub Saksamaa kohtute, kuna suursaatkond kujutab endast „üksust” määruse nr 44/2001 artikli 18 lõike 2 tähenduses. Järelikult kuuluvad määruse artiklis 19 toodud eeskirjad kohaldamisele. Selles osas rõhutas ta, et olenemata tõsiasiast, et „üksus” on tavaliselt majandustegevuse toimumise koht, saab määruse nr 44/2001 artikli 18 lõiget 2 kohaldada suursaatkonna suhtes, kuna esiteks ei sisalda see määrus ühtegi sätet selle kohta, nagu oleksid riikide diplomaatilised esindused selle kohaldamisalast välja jäetud ja teiseks on suursaatkonnal endal juht, kes sõlmib iseseisvalt lepinguid, sealhulgas selliseid tsiviilõiguslikke lepinguid nagu töölepingud.
- 28 Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg jättis samuti tähelepanuta asjaomases töölepingus sisalduva kohtualluvuse kokkuleppe. Ta märkis, et see ei vasta määruse nr 44/2001 artiklis 21 sisalduvatele tingimustele, kuna see on sõlmitud enne vaidluse tekkimist ja lubab töötajal pöörduda üksnes Alžeeria kohtutesse.
- 29 Alžeeria Demokraatlik Rahvavabariik esitas Bundesarbeitsgericht'ile kassatsioonkaebuse, tuginedes nii talle laienevale kohtulikule immuniteedile kui ka nimetatud kohtualluvuse kokkuleppele.
- 30 Bundesarbeitsgericht tühistas 1. juuli 2010. aasta otsusega edasikaevatud kohtuotsuse ning saatis asja tagasi Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburgile. Bundesarbeitsgericht leidis, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peab otsustama kogutud tõendite pinnalt, kuidas kvalifitseerida põhikohtuasja hageja

tegevust, seda siis nimelt tõlketegevuse osas, otsustamaks selle üle, kas seda võib pidada põhikohtuasjas kostjaks oleva riigi suveräänse võimu teostamiseks. Kui uurimise tulemusena peaks selguma, et asjaomasel riigil ei ole kohtulikku immuniteti, peab Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg lisaks tegema kindlaks, millisele kohtule põhikohtuasi allub, võttes eelkõige arvesse määruse nr 44/2001 artikli 18 lõiget 2 ning Euroopa Nõukogu poolt välja töötanud ja Baselis 16. mail 1972 allkirjastamiseks avatud riikide immuniteedi Euroopa konventsiooni artiklit 7.

- 31 Põhikohtuasjas vaidlusaluse lepingu suhtes kohaldatava õiguse osas leidis Bundesarbeitsgericht, et apellatsioonikohus peab uurima, kas poolte selgesõnalise valiku puudumisel on nad vaikimisi valinud lepingule kohaldatavaks õiguseks Alžeeria õiguse. Selle kohta võivad olla tõenditeks lepingu keel, hageja päritolu või tema tegevuse iseloom.
- 32 Eelotsusetaotluses leidis Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg, et vastavalt Saksamaa Liitvabariigi põhiseaduse artiklile 25 saavad riigid tugineda kohtulikule immuniteedile üksnes kohtuvaidlustes, mis puudutavad nende suveräänsuse teostamist. Kuid vastavalt Bundesarbeitsgerichti praktikale kuuluvad tööõigust puudutavad vaidlused suursaatkonna töötajate ja riigi vahel Saksamaa kohtute alluvusse, kui töötaja ei täitnud selle riigi tarvis, kelle heaks ta töötab, tolle suveräänse võimu teostamisest tulenevaid ülesandeid.
- 33 Käesolevas asjas „eeldab” eelotsusetaotluse esitanud kohus, et A. Mahamdia ei teostanud selliseid tegevusi, kuna Alžeeria Demokraatlik Rahvavabariik ei ole tõendanud, et hageja oleks osalenud selliste ülesannete täitmisel.
- 34 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib ka, et Saksamaa kohtute pädevus tuleneb määruse nr 44/2001 artiklitest 18 ja 19, kuid nende artiklite kohaldamiseks tuleb tuvastada, kas suursaatkond kujutab endast „filiaali, esindust või muud üksust” selle määruse artikli 18 lõike 2 tähenduses. Nimelt võib ainult sellisel juhul pidada Alžeeria Demokraatlikku Rahvavabariiki tööandjaks, kelle asukoht on liikmesriigis.
- 35 Lisaks ei saa sellisel juhul põhikohtuasjas vaidlusaluses lepingus sisalduvat kohtualluvuse kokkulepet vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 21 punktile 2 põhimõtteliselt kohaldada selleks, et välistada asja allumine Saksamaa kohtutele.
- 36 Eeltoodud kaalutlustel otsustas Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas liikmesriigis asuv sellise riigi suursaatkond, mis ei kuulu [...] määruse nr 44/2001 [...] kohaldamisalasse, on „filiaal, esindus või muu üksus” määruse nr 44/2001 artikli 18 lõike 2 tähenduses?
 2. Jaatava vastuse korral esimesele küsimusele: kas enne vaidluse tekkimist sõlmitud kohtualluvuse kokkuleppest võib tuleneda asja allumine määruse nr 44/2001 kohaldamisalast välja jäävale kohtule, kui kohtualluvuse kokkuleppe tõttu langeks ära määruse nr 44/2001 artiklitel 18 ja 19 põhinev kohtualluvus?”

Eelotsuse küsimused

Esimene küsimus

- 37 Esimeses küsimuses küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt seda, kas määruse nr 44/2001 artikli 18 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et suursaatkond kujutab endast „üksust” selle sätte tähenduses ning kas seetõttu tuleb seda määrust kohaldada selleks, et teha kindlaks, millisele kohtule allub hagi, mille kolmanda riigi vastu on esitanud liikmesriigis asuva nimetatud kolmanda riigi suursaatkonna töötaja.
- 38 Kõigepealt tuleb märkida, et määrust nr 44/2001, mis sisaldab liikmesriikide pädeva kohtu kindlaksmääramise eeskirju, kohaldatakse kõikidele tsiviil- ja kaubandusasju puudutavatele vaidlustele, välja arvatud teatud selles määruses sõnaselgelt nimetatud asjad. Nagu nähtub käesoleva otsuse punktist 10, sisaldab määruse II peatüki 5. jagu, mis koosneb artiklitest 18–21, kohtualluvuse kindlaksmääramise eeskirju töölepinguga seotud vaidlustes.
- 39 Mis puudutab määruse nr 44/2001 territoriaalset kohaldamisala, siis tuleneb määruse põhjendusest 2 ja Euroopa Kohtu 7. veebruari 2006. aasta arvamusest 1/03 (EKL 2006, lk I-1145, punkt 143), et määruse eesmärgiks on liikmesriikide kohtualluvuse eeskirjade ühtlustamine, seda nii liidusiseste vaidluste osas kui ka vaidluste osas, mis sisaldavad välismaist elementi, selleks et kõrvaldada siseturu toimimise takistused, mis võivad tuleneda kehtivate siseriiklike õigusnormide erinevustest selles valdkonnas.
- 40 Nimelt sisaldab määrus nr 44/2001 ja eelkõige selle II peatükk, kuhu kuulub artikkel 18, kõikehõlmavat süsteemi moodustavat eeskirjade kogumit, mida kohaldatakse mitte ainult erinevate liikmesriikide vahelistele suhetele, vaid ka liikmesriigi ja kolmanda riigi vahelistele suhetele (vt eespool viidatud arvamus 1/03, punkt 144).
- 41 Eelkõige näeb selle määruse artikli 18 lõige 2 ette, et kui töötaja sõlmib töölepingu tööandjaga, kelle asukoht on väljaspool Euroopa Liidu territooriumi, kuid kellel on filiaal, esindus või muu üksus mõnes liikmesriigis, loetakse see liikmesriik kohtualluvuse kindlaksmääramisel tööandja alaliseks elukohaks.
- 42 Määruse ja eelkõige selle artikli 18 täieliku mõju tagamiseks tuleb selles sisalduvaid juriidilisi mõisteid tõlgendada autonoomselt ning kõikides riikides ühtemoodi (vt Brüsseli konventsiooni tõlgendamise kohta eelkõige 22. novembri 1978. aasta otsus kohtuasjas 33/78: Somafer, EKL 1978, lk 2183, punkt 8).
- 43 Eelkõige tuleb kriteeriumide puhul, mille põhjal tuvastatakse määruse nr 44/2001 artikli 18 lõikes 2 sisalduvaid mõisteid „filiaal”, „esindus” ja „muu üksus” iseloomustavad tunnused, võtta arvesse määruse tekstis puuduvate andmete tõttu selle sätte eesmärki.
- 44 Töölepinguid puudutavate vaidluste kohta sisaldab määruse nr 44/2001 II peatüki 5. jagu rea eeskirju, mille eesmärgiks on vastavalt selle määruse põhjendusele 13 kaitsta nõrgemat poolt soodsamate kohtualluvuse eeskirjadega (vt selle kohta 22. mai 2008. aasta otsus kohtuasjas C-462/06: Glaxosmithkline ja Laboratoires Glaxosmithkline, EKL 2008, lk I-3965, punkt 17).
- 45 Nimelt lubavad need normid töötajal esitada enda tööandja vastu hagi kohtusse, mida ta peab enda huvide seisukohalt kõige lähedamal asuvaks, andes talle võimaluse pöörduda selle liikmesriigi kohtusse, kus on tema elukoht või kus ta tavaliselt töötab või kus asub tööandja üksus. Selle jao sätted piiravad kohtu valikul ka töötaja vastu hagi esitanud tööandjat, ning võimalust kõrvale kalduda selle määrusega sätestatud kohtualluvuse eeskirjadest.

- 46 Nagu tuleneb Euroopa Kohtu praktikast Brüsseli konventsioonis sisalduvate kohtualluvuse eeskirjade kohta töölepingute puhul (vt 26. mai 1982. aasta otsus kohtuasjas 133/81: Ivenel, EKL 1982, lk 1891, punkt 14; 13. juuli 1993. aasta otsus kohtuasjas C-125/92: Mulox IBC, EKL 1993, lk I-4075, punkt 18; 9. jaanuari 1997. aasta otsus kohtuasjas C-383/95: Rutten, EKL 1997, lk I-57, punkt 22, ja 10. aprilli 2003. aasta otsus kohtuasjas C-437/00: Pugliese, EKL 2003, lk I-3573, punkt 18), tuleb määruse nr 44/2001 II peatüki 5. jao sätteid tõlgendada arvesse võttes kaalutlust tagada nõrgemale lepingu poolele ehk käesoleval juhul töötajale piisav kaitse.
- 47 Lisaks tuleb määruse ja Brüsseli konventsiooni vahelise järjepidevuse tagamiseks tõlgendada seal sisalduvaid mõisteid „filiaal”, „esindus” ja „muu üksus” vastavalt kriteeriumidele, mis on välja töötatud Euroopa Kohtu praktikas Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 5 kohta, mis sisaldab samu mõisteid ning erandliku kohtualluvuse eeskirju vaidlustes, mis puudutavad ettevõtte filiaali tegevust. See säte sisaldub ka muuseas täht-tähelt määruse nr 44/2001 artikli 5 punktis 5.
- 48 Mõisteid „filiaal”, „esindus” ja „muu üksus” tõlgendades on Euroopa Kohus määranud kaks kriteeriumi, mille abil saab kindlaks teha, kas mõnesse nimetatud kategooriatest kuuluva asutuse tegevust puudutav hagi on seotud liikmesriigiga. Esiteks eeldab mõiste „filiaal”, „esindus” ja „muu üksus” tegevuskeset, mis esineb emaettevõtja püsiva laiendusena. Sellel keskmel peab olema juhatus ja varalised vahendid äritehingute tegemiseks kolmandate isikutega, kes ei pea selleks otseselt emaettevõtja poole pöörduma (vt 18. märtsi 1981. aasta otsus kohtuasjas 139/80: Blanckaert & Willems PVBA, EKL 1981, lk I-819, punkt 11). Teiseks peab vaidlus puudutama kas selliste keskmete käitamisega seotud tegevusi või viimaste poolt emaettevõtja nimel võetud kohustusi, kui neid peab täitma nende asukohariigis (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Somafer, punkt 13).
- 49 Põhikohtuasja puhul tuleb esmalt meenutada, et diplomaatiliste suhete Viini konventsiooni artiklist 3 tulenevalt on suursaatkonna funktsioonideks muu hulgas lähetajariigi esindamine, lähetajariigi huvide kaitsmine ja suhete edendamine asukohariigiga. Oma ülesannete täitmisel võib suursaatkond, nagu igasugune avalik-õiguslik isik, tegutseda *iure gestionis* ja omandada tsiviilõigusi- ja kohustusi, seda eelkõige eraõiguslike lepingute sõlmimise tulemusena. Sellega on tegemist juhul, kui ta sõlmib töölepinguid isikutega, kes ei täida avaliku võimu teostamisega seotud ülesandeid.
- 50 Käesoleva otsuse punktis 48 toodud esimese kriteeriumi osas tuleb märkida, et suursaatkonda võib samastada tegevuskeskmega, mis esineb emaettevõtja püsiva laiendusena ning mis aitab kaasa selle riigi samastamisele ja esindamisele, kust ta pärineb.
- 51 Käesoleva kohtuotsuse samas punktis nimetatud teise kriteeriumi osas on ilmne, et põhikohtuasja ese, st töösuhetest tulenev vaidlus, kujutab endast piisavat seost suursaatkonna talitlemise ja tema personalihalduse vahel.
- 52 Järelikult kujutab suursaatkond endast riigi nimel töölepingute sõlmimisel „üksust” määruse nr 44/2001 artikli 18 lõike 2 tähenduses, kui nende töötajate, kellega ta on töölepingud sõlminud, ülesanded on seotud suursaatkonna haldustegevusega asukohariigis.
- 53 Nii Saksamaa kohtutes kui ka eelotsusemenetluses esitatud märkustes leidis Alžeeria Demokraatlik Rahvavabariik, et suursaatkonnale asukohariigi kohtualluvuse laienemise tunnustamine tähendaks rahvusvahelise tavaõiguse normidest kõrvalekaldumist kohtuliku immuniteedi osas ning vastavalt nendele normidele ei saa määrust nr 44/2001 ja eelkõige selle artiklit 18 kohaldada niisugusele vaidlusele nagu põhikohtuasjas.
- 54 Selles osas tuleb märkida, et üldtunnustatud rahvusvahelise õiguse põhimõtted kohtuliku immuniteedi valdkonnas välistavad selle, et sellises vaidluses nagu põhikohtuasjas võiks riigi vastu pöörduda kohtusse mõnes teises riigis. Riigi selline kohtulik immunitet on tunnustatud rahvusvahelises õiguses ja see tugineb põhimõttel *par in parem non habet imperium* – ühte riiki ei saa allutada teise riigi kohtuvõimule.

- 55 Siiski, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktides 17–23, ei ole see immunitet tänase rahvusvahelise tava kohaselt absoluutne, kuid see on üldiselt tunnustatud, kui vaidlus puudutab riigivõimu teostamist *iure imperii* poolt. See võib aga olla seevastu välistatud juhul, kui hagi esitatakse *iure gestionis* tegevuse suhtes, mis ei puuduta avalikku võimu.
- 56 Järelikult tuleb rahvusvahelise tavaõiguse põhimõtet riikide kohtuliku immuniteedi kohta arvestades märkida, et see ei takista määruse nr 44/2001 kohaldamist sellises vaidluses nagu põhikohtuasjas, kus töötaja taotleb kahju hüvitamist ning vaidlustab sellise töölepingu ülesütlemise, mille ta on sõlminud teatava riigiga, kui kohus, kelle poole pöörduti, leiab, et selle töötaja poolt täidetud ülesanded ei kuulu avaliku võimu teostamise hulka või kui hagi ei kahjusta riigi huve tema turvalisuse valdkonnas. Eeltoodu alusel võib kohus, kelle poole on pöördunud sellises vaidluses, nagu on käsitluse all põhikohtuasjas, otsustada ka nii, et see vaidlus kuulub määruse nr 44/2001 esemelisse kohaldamisalasse.
- 57 Eeltoodust nähtub, et esimesele küsimusele tuleb vastata selliselt, et määruse nr 44/2001 artikli 18 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi territooriumil asuv kolmanda riigi suursaatkond kujutab endast „üksust” selle sätte tähenduses, kui tegemist on viimase poolt lähetajariigi nimel sõlmitud töölepingut puudutava vaidlusega ja töötaja poolt täidetud ülesanded ei kuulu avaliku võimu teostamise hulka. Siseriiklik kohus, kelle poole on vaidluse lahendamiseks pöördunud, peab selgitama töötaja ülesannete täpse iseloomu.

Teine küsimus

- 58 Teises eelotsuse küsimuses küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt seda, kas määruse nr 44/2001 artikli 21 punkti 2 tuleb tõlgendada nii, et enne vaidluse tekkimist sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe kuulub selle sätte alla, kui nimetatud kokkuleppes lepatakse kokku erandlikus kohtualluvuses määruse kohaldamisalast välja jäävale kohtule, mistõttu langeks ära määruse nr 44/2001 erisätetel, artiklitel 18 ja 19 põhinev kohtualluvus.
- 59 Alžeeria Demokraatlik Rahvavabariik leiab, et nimetatud artikliga 21 ei ole vastuolus see, kui töölepingus sisalduva tingimusega määravad pooled sellest lepingust tulenevate vaidluste lahendamiseks pädevaks kohtuks kolmanda riigi kohtu. Käesolevas asjas ei kahjusta see valik mingil moel töötajat ning see on kooskõlas lepingupoolte tahtega allutada see leping kokkulepitud riigi õigusele.
- 60 Nagu tuleneb määruse nr 44/2001 põhjendusest 13, on selle II peatüki 5. jao erinormide eesmärk tagada töötajale piisav kaitse. Euroopa Kohtu praktika kohaselt, millele on viidatud käesoleva otsuse punktis 45, tuleb seda eesmärki arvesse võtta nimetatud normide tõlgendamisel.
- 61 Määruse nr 44/2001 artikkel 21 piirab töölepingu poolte võimalust sõlmida kohtualluvuse kokkulepe. Nimelt peab selline kokkulepe olema sõlmitud pärast vaidluse teket või - juhul kui kokkulepe on sõlmitud enne vaidluse teket - võimaldama töötajal pöörduda menetluse algatamiseks teiste kohtute kui nende poole, millele alluvuse need normid määravad.
- 62 Võttes arvesse määruse nr 44/2001 artikli 21 eesmärki, tuleb viimati nimetatud tingimusest aru saada nii, nagu seda märkis ka kohtujurist oma ettepaneku punktides 58 ja 59, et enne vaidluse teket sõlmitud kokkulepe peab määrama töötaja poolt esitatud hagi arutamise alluvuse kohtule, mis kuulub määruse nr 44/2001 artiklites 18 ja 19 nimetatud kohtute hulka. Kokkuleppe eesmärk ei ole seega mitte välistada alluvus viimati nimetatud kohtutele, vaid laiendada töötaja võimalust valida erinevate pädevate kohtute vahel.

- 63 Ka tuleneb määruse nr 44/2001 artikli 21 sõnastusest, et kohtualluvuse kokkulepped võivad „võimaldada” töötajal pöörduda menetluse algatamiseks artiklites 18 ja 19 nimetatata kohtute poole. Eeltoodust järeldub, et seda sätet ei ole võimalik tõlgendada nii, et kohtualluvuse kokkulepe on ainuke, millest tuleb lähtuda ning see keelab seega töötajal pöörduda kohtute poole, mille pädevus tuleneb artiklitest 18 ja 19.
- 64 Nimelt ei saavutata töötaja kui töölepingu nõrgema poole kaitset, millele on viidatud käesoleva otsuse punktides 44 ja 46, kui artiklites 18 ja 19 selle kaitse tagamiseks ettenähtud kohtud võib välistada enne vaidluse teket sõlmitud kohtualluvuse kokkuleppes.
- 65 Pealegi ei nähtu määruse nr 44/2001 artikli 21 sisust ega eesmärgist, et selline kokkulepe ei tohiks allutada vaidlust kolmanda riigi kohtutele, tingimusel et ta ei välista kohtualluvust, mida tunnustatakse selle määruse artiklite alusel.
- 66 Eeltoodust nähtub, et teisele küsimusele tuleb vastata selliselt, et määruse nr 44/2001 artikli 21 punkti 2 tuleb tõlgendada nii, et enne vaidluse tekkimist sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe kuulub selle sätte alla, kui see võimaldab töötajal lisaks kohtutele, kellele vaidlus määruse nr 44/2001 artiklites 18 ja 19 sisalduvate erieeskirjade kohaselt tavaliselt allub, pöörduda veel teistesegi kohtutesse, sealhulgas vajaduse korral väljaspool liitu asuvatesse kohtutesse.

Kohtukulud

- 67 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamiseiga seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

1. Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades artikli 18 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi territooriumil asuv kolmanda riigi suursaatkond kujutab endast „üksust” selle sätte tähenduses, kui tegemist on viimase poolt lähetajariigi nimel sõlmitud töölepingut puudutava vaidlusega ja töötaja poolt täidetud ülesanded ei kuulu avaliku võimu teostamise hulka. Siseriiklik kohus, kelle poole on vaidluse lahendamiseks pöördutud, peab selgitama töötaja ülesannete täpse iseloomu.
2. Määruse nr 44/2001 artikli 21 punkti 2 tuleb tõlgendada nii, et enne vaidluse tekkimist sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe kuulub selle sätte alla, kui see võimaldab töötajal lisaks kohtutele, kellele vaidlus selle määruse artiklites 18 ja 19 sisalduvate erieeskirjade kohaselt tavaliselt allub, pöörduda veel teistesegi kohtutesse, sealhulgas vajaduse korral väljaspool liitu asuvatesse kohtutesse.

Allkirjad